

eenvoudigheid geeft zoo'n teekening iets van schrik, ziende de mogelijkheid van het onmogelijke, dat zich even opent om weer onzichtbaar te worden.

* * *

Als ze elkander aanraken, het warme welige leven en het abstract zich bezinnend leven, vormen ze den sterken mensch, over zijne mogelijkheden en middelen vrij beschikkende, zijn grenzen streng bepaald en gevonden hebbende. Hij weet nu waar hij niet moet zijn, hoever hij uit kan gaan. De verlustiging in het vinden van nieuwen kleur-gloed verdwijnt; hij weet wat is en zijn kan. Hij zwijgt over het onmogelijke en meer dan hij verantwoord kan raakt hij niet aan.

Nu wordt het werk als dat van een bouwer, die zijn gebondenheid aanvaard heeft, zijn werktuigen kent. Het komt er nu op aan, of hij het leven diep genoeg ervaren en geleefd heeft om het buitenste, dat de werken zijn, als de tijdelijke behuizing van een waarachtig binnenste te projecteeren. Nu komen het tastbare en het ontastbare in evenwicht bijeen. Het is in wat nu voortaan ontstaat, of in het gewone het ongewone onderscheiden is en tegelijkertijd of in het onzichtbare, in het geheim van de dingen, toch het tastbaar-gewone aanwezig is.

Hier ontstaat de bevreemding in het aanschouwen, hier is een toenadering, die een ver-vreemding van het alledaagsche beteekent. Het is een op-voeren van vorm en kleur tot die volheid van leven, welke alleen in de latere jaren bij menschen mogelijk moet zijn, wanneer de levensdingen noch uit het zicht in een droomwereld noch dichtbij in een platte natuurlijkheid, maar aan de kanteling tusschen eindig en oneindig, tusschen grens en eeuwigheid verschijnen. Hier vloeien sub- en object in éénen. Daar zijn lichamen, maar de geest doorlicht ze; daar is geest, maar in betrekkingen openbaart ze zich.

Het is daarom mogelijk bijvoorbeeld de witte pot met scabiosa uit 1913 niet anders te zien dan zakelijk, als een pot met scabiosa. Het is ook zoo; de dingen zijn aanwezig, ten volle, maar tegelijkertijd is aanwezig de schilder; er is een onscheidbaar verbond. Tusschen ding en mensch is een verbinding gekomen en zoo wordt het mogelijk, door de dingen heen in een wereld van droomstille vervuld, binnen te treden, waar de natuur en de daaruit af te leiden stemmingen van ondergeschikte werking zijn. Want in de nadrukkelijkheid, verdichtheid en vervuldheid, waarmede deze werken gegeven zijn, is iets merkbaar van een op het absolute gericht drang. Hij is hier niet, wat te veel tijdelijk gecharmeerde, oppervlakkig ziende lieden meenen, een op schoonheid verzot, in een vlaag van diepe bekoring, tijdelijk bij eene ontmoeting van een vaas met bloemen verwijlend schilder. Hij is in deze jaren nooit een fijnzinnig, zwierig